પ્રવચન-૪, ગાથા – ૧૫

ચૌદમી (ગાથામાં) સમ્યગ્દર્શનનો અધિકાર હતો. આ સમ્યગ્જ્ઞાનનો (અધિકાર) છે. બન્ને એક જ વાત છે. (ચૌદમીમાં) દર્શનનો હતો, આમાં (પંદરમીમાં) જ્ઞાનનો (છે). જરી વાત આમાં ઝીણી આવશે.

ટીકા :-- 'જે આ અબદ્ધસ્પૃષ્ટ,...' આત્મા છે (તે) રાગ અને કર્મના પરમાણુથી બંધાયેલ નથી, એવો એ આત્મા અંદર મુક્તસ્વરૂપ છે. એ એક પહેલો બોલ – અબદ્ધસ્પૃષ્ટ ! **'...અનન્ય,...'** (એટલે) અનેરી–અનેરી ગતિ એમાં નથી. નારકી ને મનુષ્ય ને એવી ગતિ એમાં નથી. અનન્ય છે, એ તો આનંદરૂપ અનન્ય સ્વરૂપ છે. અનેરા–અનેરા સ્વરૂપ નથી. અન્ય-અન્ય સ્વરૂપ છે. ભાષા જરી... **'...નિયત,...'** (એટલે) નિશ્ચય સ્વરૂપ છે. એકરૂપ ત્રિકાળ જ્ઞાયક, પર્યાયના ભેદ વિનાનો અંદર નિશ્ચય સ્વરૂપ (છે). નિયત એટલે નિશ્ચયસ્વરૂપ છે **'...અવિશેષ,...'** (એટલે) એ ગુણભેદ વિનાનો એ અભેદ છે. આ ઝીણી વાત છે ! એમાં ગુણભેદ પણ નથી. વિશેષપણું નથી, સામાન્યપણું છે. એકરૂપ ત્રિકાળ તે સામાન્ય (છે) એને અહીં 'અવિશેષ' કહે છે. અને **'...અસંયુક્ત...'** મોહના સહિત રાગ આદિ છે એનાથી રહિત છે. મોહના સંયુક્તથી રહિત છે. એનું સ્વરૂપ જ એવું છે. **'...એવા પાંચ ભાવોસ્વરૂપ...'** શબ્દ 'પાંચ ભાવ' છે, (પણ) છે એક સમયમાં સાથે ! શું કહ્યું ? આ પાંચ ભાવ કીધા, પણ પાંચ ભાવ ક્રમે–ક્રમે છે, એમ નહિ. એક જ સમયમાં પાંચે ભાવસ્વરૂપ છે. આહા...હા...! 'ચંદુભાઈ'! આ પાંચ ભાવસ્વરૂપની વ્યાખ્યા ! ફરીને (લેવાનું) કહ્યું હતું ને ? કાંઈક નવું આવવું જોઈએ ને ! આહા...હા...!

ભગવાનઆત્મા મુક્તસ્વરૂપ દ્રવ્ય જે છે એ. અને અનેરી–અનેરી જેમાં દશાઓ નથી, (એવો) એ તો અનન્યસ્વરૂપ જ છે. નિશ્ચય સ્વરૂપ છે અને વિશેષપણું જેમાં નથી. ગુણનો ભેદ (નથી). (એટલે) ગુણી આત્મા અને જ્ઞાન–ગુણ, એવો વિશેષ પણ જેમાં નથી (એવો) એ સામાન્ય છે અને અસંયુક્ત (એટલે) રાગ અને દ્વેષ આદિ દુઃખની દશાના સંયુક્તથી – સહિતથી રહિત છે. દુઃખની દશાની સહિતથી રહિત છે, આ..હા..હા...! એવા પાંચ ભાવોસ્વરૂપ – શબ્દ 'પાંચ ભાવ' છે પણ પાંચ ભાવ એક સમયમાં છે. શું કહ્યું ? અબદ્ધસ્પૃષ્ટ એ એક સમયમાં, બીજા સમયમાં અનન્ય અને ત્રીજામાં નિયત અને ચોથામાં અવિશેષ અને પાંચમામાં અસંયુક્ત – એમ નથી. આ તો સમજાવવું છે એટલે પાંચ પ્રકાર સમજાવ્યા, પણ એક સમયમાં પાંચે ભાવનું સ્વરૂપ છે. સમજાય છે કાંઈ ? હજી તો સમ્યગ્જ્ઞાન – ચોથા ગુણસ્થાનમાં સમ્યગ્જ્ઞાનની વ્યાખ્યા છે, હજી તો ! પાંચમા અને છઠ્ઠા (ગુણસ્થાનના) ચારિત્રની વાત તો ક્યાંય આઘી રહી ગઈ !!

આત્મા પાંચ ભાવોસ્વરૂપ એકરૂપ (છે). પાંચ ભાવોસ્વરૂપ એકરૂપ '**...આત્માની અનુભૂતિ...**' એવો અંદર આત્માનો અનુભવ. આહા..હા...! જેવો આત્મા આ સામાન્ય કહ્યો, અબદ્ધસ્પૃષ્ટ એટલે મુક્ત, સામાન્ય, એનું લક્ષ કરતાં જે અનુભવ થાય, આનંદનો સ્વાદ આવે અને ભાવશ્રુતજ્ઞાન પ્રગટ થાય, તેને અહીંયાં 'અનુભૂતિ' કહેવામાં આવે છે. સમજાય છે ? ભાષા તો સાદી છે પણ ભાવ જરી આકરા છે ! આ ગામમાં આવું ક્યાંથી ! આ..હા..હા...! આત્માની અનુભૂતિ છે.

એ પાંચ ભાવસ્વરૂપ ભગવાન એકરૂપ છે. મુક્ત કહો તો તે, અનન્ય કહો તો તે, નિયત કહો તો તે, વિશેષ રહિત સામાન્ય કહો તો તે, મોહના સંયુક્ત રહિત કહો તો તે ! 'ચંદુભાઈ' કહે કે આ ફરીને લેવું. કાલ લેવાઈ ગયું છે, આ હિન્દીમાં લેવાઈ ગયું હતું.

આહા...હા...! આવા આત્માની અનુભૂતિ, જે અનંતકાળમાં એક સમય પણ જેણે એવા આત્માની અનુભૂતિ કરી નથી. પરિભ્રમણમાં એણે 'આત્મા એકરૂપ છે' એવું જ્ઞાન જ કોઈ દી' કર્યું નથી. બાકી સાધુ પણ અનંતવાર થયો, બહાર(નો) ત્યાગી પણ અનંતવાર થયો, પણ આ પાંચ ભાવસ્વરૂપ એકરૂપ એનો જે અનુભવ, અભેદનો અનુભવ, સામાન્ય જે વસ્તુ ત્રિકાળ છે, પર્યાય વિનાની એવા સામાન્યનો અનુભવ (કોઈ દિવસ કર્યો નથી). અનુભવ પર્યાય છે, પણ અનુભવ સામાન્યનો છે. સામાન્યનો કહેવામાં આવે છે. નહિતર સામાન્ય ધ્રુવ છે એને કાંઈ અનુભવાતું નથી. પણ સામાન્ય ઉપર દૃષ્ટિ હોવાથી 'સામાન્યનો અનુભવ છે' તેમ કહેવામાં આવે છે. આ..હા..હા...! છે ?

'**...તે નિશ્ચયથી સમસ્ત જિનશાસનની અનુભૂતિ છે,...**' આવો જે આત્મા... જૈનશાસન કોઈ સંપ્રદાય નથી, કોઈ પક્ષ નથી, પંથ નથી, વસ્તુ છે. એ વસ્તુ–આત્મા વીતરાગમૂર્તિ

છે, આ પાંચ ભાવસ્વરૂપ એકરૂપ એનો જે અનુભવ, એ તો વસ્તુ થઈ, કોઈ સંપ્રદાય નહિ. એ વસ્તુ એવી છે એનો અંદર અનુભવ થવો, તે જૈનશાસનની અનુભૂતિ છે. કહો સમજાય છે કાંઈ ? આ..હા..હા..હા...! આવી ઝીણી વાત ! હજી થોડી ઝીણી આવશે !! આ પાંચ ભાવસ્વરૂપ એકરૂપ(ને) અંતર્મુખ (થઈને) જોતાં તેને પાંચ ભાવનો ભેદ પણ જ્યાં નથી, એવો એકરૂપ, તેની અનુભૂતિ – એનો અનુભવ એ જૈનશાસનનો અનુભવ છે, એ જૈનશાસન છે. પર્યાય હોં ! અનુભૂતિની પર્યાય તેને જૈનશાસન કીધું છે.

મુમુક્ષુ :-- આમાં તો સંપ્રદાયના ભેદો ટળી જાય એવી વાત લખી છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– સંપ્રદાયની વાત અહીં છે જ નહિ. અહીં તો આ પાંચ ભાવના ભેદ પણ નથી ! આહા...હા...! અહીં તો તત્ત્વની વાત છે, પ્રભુ ! આ..હા...હા...! આ બધી ગાથા તો તમે લીધી છે ને ! 'લક્ષ્મીચંદ'ને બધા ભેગા થઈને અમારે 'ઝવેરચંદભાઈ'. વાંચનાર તો મુખ્ય આ હતા ને? પહેલા 'ઝવેરચંદ' .. હતા. પછી આ 'વેલજીભાઈ' થયા. આ ગાથા તમે લખી, 'ઝવેરચંદભાઈ'!

મુમુક્ષુ :– ગાથા સારી છે !

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– ગાથા સારી છે, આહા...હા...!

(અહીં) કહે છે, પ્રભુ ! ત્રણ લોકનો નાથ સર્વજ્ઞદેવ જિનેશ્વરદેવ ! જેના ઇન્દ્રો તળિયા ચાટે ! જેના ઇન્દ્રો સાંભળતી (વખતે) એની સભામાં ગલુડિયાં – જેમ બચ્ચાં હોય તેમ બેસે ! આમ... બેસે ! અને સાંભળે. પ્રભુ બિરાજે છે. મહાવિદેહમાં પ્રભુ બિરાજે છે, એની આ વાણી છે. આહા...હા...! અંદર બધા ભગવાન છે ! એ ભગવાનનો અનુભવ આ અબદ્ધસ્પૃષ્ટ તરીકે હોય તો ભગવાન છે. બદ્ધસ્પૃષ્ટ તરીકે દેખે તો એ ભગવાનનું સ્વરૂપ નથી, આ..હા...હા...!

આ પાંચ (ભાવસ્વરૂપ આત્મા)નો અનુભવ તે નિશ્ચયથી સમસ્ત – આખા જૈનશાસનની અનુભૂતિ છે. આખું જૈનદર્શન, વીતરાગ માર્ગ, ચાર અનુયોગોનો સાર, વીતરાગતા, એ આખું – સમસ્ત જૈનશાસન (એ) આ આત્માની અનુભૂતિ તે સમસ્ત જૈનશાસન છે, એટલે કે વીતરાગતા છે. જૈનશાસન એટલે વીતરાગતા છે. આહા..હા...! આ ચોથા ગુણસ્થાનની વાત ચાલે છે, હોં ! ત્યાં જે જ્ઞાન થયું છે એ વીતરાગીજ્ઞાન છે. ભાષા સાદી છે, 'ધનકુમાર શેઠજી'! એ તો થોડું–થોડું સમજાય એવું (છે). ભાષા (સાદી છે), ન્યાંથી આવ્યા છો...

મુમુક્ષુ :-- સમજમાં આવી રહ્યું છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :-- આવી રહ્યું (છે). આવી રહ્યું (છે). હળવે... ધીમેથી લોકોનો ઉત્સાહ છે ને ! પ્રેમ છે ! સાંભળો પ્રભુ ! આ વાત તો અંદરની છે, પ્રભુ ! આ..હા..હા...!

નિશ્ચયથી સમસ્ત જૈનશાસન (કહ્યું, તો) સમસ્તમાં શું આવ્યું ? ચારેય અનુયોગો એનો સાર આ છે. ચારેય અનુયોગમાં કથન આ છે કે અબદ્ધસ્પૃષ્ટ એવો ભગવાનઆત્મા ! એ

નાસ્તિથી વાત કરી છે, અસ્તિથી કહીએ તો મુક્તસ્વરૂપ પ્રભુ (છે). અબદ્ધ (એટલે) 'બદ્ધ નહિ' એમ નાસ્તિથી વાત કરી. અસ્તિથી કહીએ તો અંદર મુક્તસ્વરૂપ ભગવાન છે. દ્રવ્ય જે છે એ મુક્તસ્વરૂપ સર્વ નિરાવરણ છે – ત્રિકાળ નિરાવરણ છે. આહા..હા..હા...! એવું જે દ્રવ્ય એટલે વસ્તુ, અત્યારે એક સમયની પર્યાયની વાત નહિ, એ વસ્તુનો અનુભવ થવો તે પર્યાય (છે). એ અનુભવ તે પર્યાય (છે અને) તે સમસ્ત જૈનશાસનની અનુભૂતિ છે. સામાન્ય વસ્તુ તે જૈનશાસન નહિ, એનો અનુભવ તે જૈનશાસન છે. કેમકે વીતરાગતા તે જૈનશાસન છે. આહા..હા..હા...! સમજાય એવું છે બાપુ, હોં ! ભગવાન ! બહેનો – દીકરીઓને પણ સમજાય એવું છે. બહેનો–દીકરીઓ–માતાઓ ! આ તો ભગવાન આત્માની વાતું છે, બાપા ! આહા..હા...! 'ભગવાનજીભાઈ'! બધા ભગવાન તરીકે છે ! બેનો–દીકરીઓ હોય, માતા હોય, મોટા હોય કે છોકરાં હોય કે બાળક હોય (બધા ભગવાન છે !) આ..હા..હા...!

પ્રભુ એમ કહે છે, પ્રભુ ! એક વાર સાંભળને ! આહા...હા...! તું અંદર જે મુક્તસ્વરૂપ છો ! આહા..હા...! સામાન્ય સ્વરૂપ છો ! સામાન્ય એટલે ભેદ વિનાનો, નિયત (એટલે) નિશ્ચયસ્વરૂપ છો, ગુણભેદ વિનાનો જે તારો સ્વભાવ છે, મોહના રાગના સંયુક્તથી રહિત તારું સ્વરૂપ છે, તેની અનુભૂતિ તે સમસ્ત જૈનશાસન (છે). આખા જૈનશાસનનો સાર (આ છે) અને અનુભૂતિ તે જૈનશાસન છે. હવે આમાં ક્યાં સંપ્રદાયની વાત રહી ? 'જેઠાલાલભાઈ'! આવી વાત છે, ભગવાન ! આહા..હા...! પંદરમી ગાથા એવી છે ! અલૌકિક વાત છે ! આહા...!

સમસ્ત અનુભુતિ... '**...કારણ કે...**' હવે કારણ આપે છે કે, '**...શ્રુતજ્ઞાન પોતે આત્મા જ છે.**' કેમકે એ શ્રુતજ્ઞાન થયું, શું (કહ્યું) ? આત્મા ત્રિકાળ મુક્તસ્વરૂપ છે, નિયત–નિશ્ચય છે, મોહના સંયુક્ત રહિત છે, એવો જે અનુભવ, એ શ્રુતજ્ઞાન છે. એ અનુભવ શ્રુતજ્ઞાન છે. (ચૌદમી ગાથામાં) સમ્યગ્દર્શન કહ્યું હતું. અહીંયાં એ શ્રુતજ્ઞાન છે (એમ કહે છે). ધીમેથી સમજાય એવું છે.

કરવાનું તો આ છે, બાપુ ! દેહ છૂટી જશે અને ચાલ્યો જશે (પછી) ક્યાં જશે ? બાપુ, આ જો નહિ સમજે, સમ્યગ્જ્ઞાનનો દોરો જો નહિ પોરવે (તો) ધાગા વિનાની સોય ખોવાઈ જશે. સોયમાં સૂતરનો દોરો નહિ પોરવ્યો હોય તો એ ખોવાઈ જશે. એમ સમ્યગ્જ્ઞાન વિના જો આત્મા હશે (તો) પ્રભુ ચોરાશીમાં ખોવાઈ જશે ! ક્યાં અવતરશે એનો મેળ નહિ રહે. પણ જો સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી દોરો પોરવ્યો હશે, આ આવું સ્વરૂપ છે એવા યથાર્થ જ્ઞાનનો દોરો (પોરવ્યો) હશે, તો એને રખડપટ્ટી નહિ રહે. એની એક–બે ભવમાં મુક્તિ થઈ જશે. આહા...હા...!

'**...કારણ કે...**' શ્રુતજ્ઞાન લીધું, જોયું આમાં ? એ જૈનશાસનની અનુભૂતિ શ્રુતજ્ઞાન લીધું ! 'પંડિતજી'! સમ્યગ્દર્શનની વ્યાખ્યા ચૌદમી (ગાથામાં) ગઈ. આ જૈનશાસનનો અનુભવ

એ શ્રુતજ્ઞાન છે – ભાવશ્રુતજ્ઞાન છે. દ્રવ્યશ્રુતની વાણી, શબ્દને સાંભળ્યું હોય અને એનું જ્ઞાન, એ નહિ. શાસ્ત્ર વાંચ્યાં હોય, ભણ્યો હોય, સાંભળ્યાં હોય, સાંભળીને અંદર લક્ષ થયું હોય, એ પણ અહીં નહિ. અહીંયાં તો ભગવાનઆત્મા...! આ...હા...હા...! મુક્તસ્વરૂપે બિરાજે છે, પ્રભુ ! એમ પરમાત્માનો પોકાર છે. જો મુક્તસ્વરૂપ ન હોય તો મુક્તસ્વરૂપ થશે ક્યાંથી ? મુક્તિની દશા જે છે – મોક્ષદશા, મુક્તસ્વરૂપ જો ન હોય તો એ મુક્તદશા થશે ક્યાંથી ? કાંઈ ઉપરથી આવે છે ? સમજાય છે કાંઈ ? '...ભાઈ'! આ બીજી વાતું છે ! આહા..હા...! શું પ્રભુ વાત કરે છે ? કહે છે કે, '**...કારણ કે શ્રુતજ્ઞાન પોતે આત્મા જ છે.**' જૈનશાસન (જેને) કહ્યું એ શ્રુતજ્ઞાન છે અને એ શ્રુતજ્ઞાન છે તે આત્મા છે. ભાવશ્રુતજ્ઞાન (એટલે) અંદર (આત્માનું) વેદન થયું તે જૈનશાસન છે, તે શ્રુતજ્ઞાન છે અને તે શ્રુતજ્ઞાન તે આત્મા છે. છે ? લખાણ છે એની અંદર ! આહા...! ઉકેલ કરવો જરીક ઝીણી વાત છે, પ્રભુ !

આ..હા...! તારી મોટપની વાતું કરતાં ભગવાન પણ કહે (છે કે),

'જે સ્વરૂપ સર્વજ્ઞે દીઠું જ્ઞાનમાં,
જે સ્વરૂપ સર્વજ્ઞે દીઠું જ્ઞાનમાં,
કહી શક્યા નહીં તે પણ શ્રી ભગવાન જો...'

જે અનુભવના વેદનની વાત (છે) એ વાણી દ્વારા કેટલી આવે ? સજ્જનની વાત શત્રુ દ્વારા કેટલી કરાય ? સજ્જનની વાત શત્રુ દ્વારા કેટલી કરાય ? આ વાણી છે એ તો ચૈતન્યથી વિરુદ્ધ છે ! આ..હા..હા...! એ વાણી દ્વારા પ્રભુ ! તારી ચૈતન્યની જાત શું છે ? (અને) કેટલી (છે, એ) કેમ કહેવાય ? 'શ્રીમદ્' કહે છે...

'જે સ્વરૂપ સર્વજ્ઞે દીઠું જ્ઞાનમાં,
કહી શક્યા નહિ તે પણ શ્રી ભગવાન જો...'

એક અપેક્ષાએ, હોં ! બાકી પૂરું કહ્યું છે. બીજા ઠેકાણે પૂરું કહ્યું છે.

'તે સ્વરૂપને અન્ય વાણી તે શું કહે ?'

જે સ્વરૂપ સર્વજ્ઞ(ની) વાણીમાં પણ પૂરું ન આવી શકે ! કેમકે વાણી જડ અને પ્રભુ ચૈતન્ય, એ ચૈતન્યની વાતું જડ દ્વારા કહેવી, એ કેટલી આવે ? તે સર્વજ્ઞ પણ પૂરું ન કહે તો અન્ય વાણી તે શું કહે ?

'અનુભવમાત્ર રહ્યું તે જ્ઞાન જો.'

આત્મા આનંદસ્વરૂપ, સામાન્યસ્વરૂપ, ધ્રુવસ્વરૂપ અને મુક્તસ્વરૂપ, તેની સન્મુખ થતાં જે અનુભવ થાય, તે શ્રુતજ્ઞાન છે, એ ભાવશ્રુતજ્ઞાન છે, એ અરૂપી ભાવશ્રુતજ્ઞાન છે. જેમાં દ્રવ્યશ્રુતની પણ અપેક્ષા છે નહિ. આ..હા..હા...! ગાથા બહુ ઊંચી છે ! છે ? એ '**...શ્રુતજ્ઞાન પોતે આત્મા જ છે.**' શ્રુતજ્ઞાનની પર્યાયને અહીંયાં આત્મા કહ્યો ! કેમ ? (કેમકે) બદ્ધસ્પૃષ્ટ

આદિ જે રાગ આદિ ભાવ હતા, એ અનાત્મા છે. આ..હા..હા...! અરે...! જ્ઞાનની અનેક પ્રકારની અનિયત પર્યાયને પણ અહીંયાં અનાત્મા કહ્યો છે ! આહા...હા...! નિયતસ્વરૂપ જે ત્રિકાળ જ્ઞાયકભાવ, એકલો ચૈતન્યનો રસકંદ, જ્ઞાનનું પૂર અંદર પૂરું ભર્યું છે, તેનો અનુભવ તે શ્રુતજ્ઞાન છે અને તે શ્રુતજ્ઞાન જૈનશાસન છે અને જૈનશાસન તે શ્રુતજ્ઞાન છે અને શ્રુતજ્ઞાન તે આત્મા છે. આ..હા..હા...! છે ? એ '**..શ્રુતજ્ઞાન પોતે આત્મા જ છે.**' એમ ભાષા (છે). સ્વયં એ આત્મા જ છે. આ..હા..હા...!

જ્ઞાનસ્વરૂપ પ્રભુ ! એનો અનુભવ કરવો, એ જૈનશાસન છે, જૈનધર્મ છે, જૈનમાર્ગ છે, ત્રણલોકના નાથનો મોક્ષનો પંથ તે છે. એને શ્રુતજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે અને તેને આત્મા કહેવામાં આવે છે. એ શ્રુતજ્ઞાન છે તેને અહીંયાં આત્મા કહેવામાં આવે છે. આ..હા...હા...! કહો, 'ચંદુભાઈ'! આ કાલનું ફરીને લીધું !

મુમુક્ષુ :- બહુ સારું આવ્યું ! કાલ હિન્દીમાં થયું હતું ને, અમને સમજાય નહિ !

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એમ ન હોય. ન સમજાય એવું (ન) હોય ! 'ધનકુમાર શેઠ' કહે કે, અમને ગુજરાતી બરાબર સમજાય નહિ ! (અને) તમે કહો કે, હિન્દી સમજાય નહિ ! ભાષા તો સાદી છે ને, પ્રભુ ! હિન્દી હોય કે ગુજરાતી, ભાષા સાદી છે. અહીં કોઈ મોટા પંડિતાઈ અને મોટા વ્યાકરણ અને M.A. અને LL.B.(ના) પૂંછડા નથી, આહા...હા...!

પ્રભુ ! અંદર તારું સ્વરૂપ જ ભગવાન (છે) ! કહ્યું હતું ને એક (વાર) ? **'જે સ્વરૂપ...** પ્રભુ ! જેમ આપે બધું જોયું, સર્વ જ્ઞાન(માં) આપે જોયું એમાં અમારા આત્માને, તમે આવો નિર્મળ જોયો છે. સમજાણું ? આહા...હા...! પહેલો શબ્દ શું રહી ગયો ? ભૂલી ગયા !

મુમુક્ષુ :- પ્રભુ તુમ જાણગ રીતિ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા ! પ્રભુ તુમ જાણગ રીતિ ! 'પ્રભુ તુમ જાણગ રીતિ,' પ્રભુને એમ કહે છે.

'પ્રભુ તુમ જાણગ રીતિ, સહુ જગ દેખતા હો લાલ'

નિજ સત્તાએ શુદ્ધ...' પ્રભુ ! આપ આપના કેવળજ્ઞાનમાં... હે જિનેશ્વરદેવ, વીતરાગ ! આપના કેવળજ્ઞાનમાં તમે અમને 'નિજ સત્તાએ શુદ્ધ', અમારી સત્તા-હોવાપણું તે વીતરાગપણું છે. તેને તમે આત્મા જોવો છો ! સમજાય છે કાંઈ ? આ..હા..હા...! જિનેશ્વરદેવ ત્રિલોકનાથ ! જેના સો ઇન્દ્રો તળિયાં ચાટે અને કુત્તીના બચ્ચાંની જેમ જેને સાંભળવા બેસે ! આ..હા..હા...! એ પ્રભુને કહે છે, નાથ ! 'પ્રભુ તુમ જાણગ રીતિ,' હે નાથ ! તારા જ્ઞાનની જાણવાની પદ્ધતિ 'સહુ જગ દેખતા' ત્રણકાળ ત્રણલોક આપ દેખો છો. એમાં અમને કેમ (કેવા) દેખો છો ? અમને કેમ (કેવા) તમે દેખો છો ? આ..હા..હા...! અમને શરીરવાળા અને રાગવાળા આપ નથી દેખતાં ! આ..હા..હા...! 'નિજ સત્તાએ શુદ્ધ' નિજ સત્તા - હોવાપણે અબદ્ધસ્પૃષ્ટ છે, એવો અમારા આત્માને હે નાથ ! તમે જોવો છો ! તમે જેવો જોવો છો એ અમે જોઈએ

તો (એ) જૈનશાસન છે. આહા..હા..હા...! 'ભગવાનજીભાઈ'!

અંદરમાં તમે જે જોઓ છો, નાથ ! અમારા આત્માની સત્તાનું હોવાપણું, આત્માનું સત્ત નામ સત્ત્વ, એનું ત્રિકાળી વસ્તુ (શુદ્ધ હોવાપણે જોઈ છે). વસ્તુ છે તેમાં અનંતગુણો વસેલા છે, રહેલાં છે માટે 'વસ્તુ' કહીએ. આ મકાનનું વાસ્તુ લે છે ને... વાસ્તુ ! એ કાંઈ પીપળાને ઝાડે વાસ્તુ લે (છે) ? મકાન હોય ત્યાં વાસ્તુ હોય. એમ અહીંયાં વસ્તુમાં અનંત ગુણ વસેલા (છે) – આ વાસ્તુ છે ! અનંત... અનંત... ગુણો જેમાં વસેલા (છે) એવી આ પ્રભુ વસ્તુ છે. નાથ ! અમારી ચીજને આપ શુદ્ધ ભાળો છો. અમારી નિજ સત્તા, એ તમારી જેવી સત્તા છે એવી અમારી સત્તા તમે જુઓ છો. હવે અમે અમારી સત્તા તમે જુઓ છો એવી જોઈએ ત્યારે તમારી સાથે ભેગા થઈ જઈએ. આ..હા..હા...! કહો, 'લક્ષ્મીચંદભાઈ'!

આ..હા..હા...! આ તો અંદરની લક્ષ્મીની વાત છે, બાપુ ! આહા...હા...! પ્રભુ ! ગાંડા કહો, પાગલ કહો, ગમે તે કહો ! (આખી) દુનિયાને અમે જાણીએ છીએ ! પણ આ ચીજ છે એ કોઈ અલૌકિક છે ! અરે..રે...! એણે અનંત ભવમાં, અનંત પરિભ્રમણના કાળમાં દુઃખ વેઠ્યાં. પણ આ પ્રભુ અંદર મુક્તસ્વરૂપ છે અને તેનો અનુભવ, શ્રુતજ્ઞાન અને જૈનધર્મ છે, એ વાત એણે લક્ષમાં લીધી નથી, પ્રભુ ! આહા...હા...! સમજાય છે કાંઈ ?

'**(...શ્રુતજ્ઞાન પોતે) આત્મા જ છે. તેથી જ્ઞાનની અનુભૂતિ તે જ આત્માની અનુભૂતિ છે.**' જુઓ ! કહ્યું ? કે, ત્રિકાળીનું જે જ્ઞાન થયું – શુદ્ધ, અબદ્ધ, મુક્તસ્વરૂપનું જ્ઞાન થયું, એ જ્ઞાન જ આત્મા છે અને તે જ્ઞાનની અનુભૂતિ તે આત્માની અનુભૂતિ છે. પર્યાયમાં જ્ઞાનનો અનુભવ છે તે જ આત્માનો અનુભવ છે, આ..હા..હા...!

અરે...! રીત પકડે તો ખરો ! જાણે તો ખરા ! એની રીત જાણ્યા વિના એ શી રીતે પ્રયત્ન કરશે ? શું આનો માર્ગ છે ? આહા...! પહેલા એક વાર દાખલો નહોતો આપ્યો ? શિરો કરવા જાય તો પહેલા લોટ ઘીમાં શેકાય. શિરો કહે છે, તમારે ક્યા કહતે હૈં ?

મુમુક્ષુ :– હલવા !

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– હલવા ! એ ઘીમાં લોટ શેકાય પછી સાકર અને ગોળનું પાણી નખાય ત્યારે એ શિરો થાય. પણ કોઈ એવી ડાહીની દીકરી નીકળી (એને એમ થયું કે) 'સાકર અને ગોળનું પાણી પાછળથી નાખવું પડે છે ને તો ગોળના પાણીમાં પહેલો લોટ શેકો ! પછી નાખો ઘી !, ત્રણે જાશે તારા ! લૂપરી પણ નહિ થાય !! શિરો તો નહિ થાય પણ લૂપરી પણ નહિ થાય !! એમ જે આ વિધિ છે, એથી બીજી રીતે કરીશ તો તારા ચાર ગતિમાં પરિભ્રમણ મટશે નહિ. માર્ગ આ છે ! શિરો થવાની રીત – પહેલાં ઘીમાં લોટને શેકવો, એમ છે. એમ મોક્ષનો માર્ગ – પહેલાં આત્માના સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન કરવા એ છે. 'ભગવાનજીભાઈ'! આહા..હા...!

કહે છે, એ '**...જ્ઞાનની અનુભૂતિ તે જ આત્માની અનુભૂતિ છે.**' પર્યાય હોં ! દ્રવ્યને અવલંબીને જ્ઞાનનો જે પર્યાય અનુભવ્યો, મુક્તસ્વરૂપને લક્ષે જે જ્ઞાનનો અનુભવ થયો, તે જ્ઞાન તે આત્મા છે અને (તે) આત્મા તે જૈનશાસન છે. આ જૈનશાસન તે શ્રુતજ્ઞાન છે. અહીં એમ લેવું છે. ભાવશ્રુતજ્ઞાન તે આત્મા છે એમ અહીં લેવું છે. આહા..હા...! છે ?

'**પરંતુ હવે...**' જરી ધ્યાન વધારે રાખશો, ભાઈ ! આવું હોવા છતાં કેમ પ્રગટ થતો નથી ? અને કેમ પ્રગટ થાય છે ? (તે કહે છે). '**...સામાન્ય જ્ઞાનના આવિર્ભાવ...**' એ શું કહે છે ? ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ જે સામાન્ય છે, ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ જે સામાન્ય છે એનો આવિર્ભાવ એટલે પ્રગટવું. એ ત્રિકાળી છે એને પ્રગટવું કે ન પ્રગટવું તો છે નહિ, પણ અહીંયાં જે ત્રિકાળી વસ્તુ છે તેનો અનુભવ થાય, તેથી તેને જ્ઞાયકનો અનુભવ થયો, એમ કહેવામાં આવે (છે).

એ સામાન્ય જ્ઞાનનો આવિર્ભાવ, એટલે ? જે જ્ઞાન સામાન્ય ત્રિકાળી ધ્રુવ છે, જેમાં મતિ–શ્રુત અને અવધિ આદિના ભેદો પણ નથી, અંદર એકલો જ્ઞાનમૂર્તિ પ્રભુ ધ્રુવ છે, એ જ્ઞાનનો જે અનુભવ, એ સામાન્ય જ્ઞાનનો આવિર્ભાવ. એ જ્ઞાન સામાન્ય એટલે ત્રિકાળ (સ્વરૂપ) એની દૃષ્ટિ થતાં, તે સામાન્ય જ્ઞાનનો પર્યાયમાં અનુભવ થવો, તે સામાન્ય જ્ઞાનનો આવિર્ભાવ. આહા...હા...! સામાન્યનો આવિર્ભાવ થતો નથી. સામાન્ય તો ત્રિકાળ જ રહે છે. સમજાય છે કાંઈ ? પણ સામાન્ય તરફનું લક્ષ કરીને જે અનુભવ થયો, તેને સામાન્ય જ્ઞાન કહેવામાં આવે છે.

ફરીને ! સામાન્ય જ્ઞાનનો આવિર્ભાવ – સામાન્ય એટલે ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ, જે અબદ્ધસ્પૃષ્ટ આદિ (પાંચ ભાવસ્વરૂપ) કહ્યો, એની દૃષ્ટિ આપતાં, એ છે તો ત્રિકાળી પ્રગટ સ્વરૂપ જ, પણ એણે અનુભવ કર્યો ત્યારે તેને પ્રગટ દેખવામાં આવ્યો, તેથી તેને જ્ઞાયકભાવ પ્રગટ થયો, આવિર્ભાવ થયો, બહાર આવ્યો, ખ્યાલમાં આવ્યો, એમ કહેવામાં આવે છે. છે ? આહા..હા...!

ફરીને ! સામાન્ય જ્ઞાનનો આવિર્ભાવ એટલે (શું) ? ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ જે અબદ્ધસ્પૃષ્ટ, મુક્ત કહ્યો, તેનો અનુભવ, તે સામાન્ય જ્ઞાનનો આવિર્ભાવ (છે). જે સામાન્ય જ્ઞાન પ્રગટમાં – ખ્યાલમાં નહોતું ત્યારે એને તિરોભૂત કહેવામાં આવતું. એ જ્ઞાયક છે એ આવિર્ભાવ અને તિરોભૂત થતો નથી. જ્ઞાયક જે ત્રિકાળી છે એનો કાંઈ આવિર્ભાવ અને તિરોભાવ થતો (નથી), ઇ તો છે ઇ છે. પણ જ્ઞાયકભાવનો – સામાન્ય જ્ઞાનનો જે અનુભવ કર્યો, ત્રિકાળી જ્ઞાન ઉપર દૃષ્ટિ આપતાં જે અનુભવ થયો, એ સામાન્યનો આવિર્ભાવ કહેવામાં આવે છે. સમજાય છે કાંઈ ?

ફરીને ! સામાન્ય જ્ઞાનનો આવિર્ભાવ એટલે કે જે પહેલું જે અબદ્ધસ્પૃષ્ટ સામાન્ય કહ્યો, ગુણભેદ વિનાનો જે સામાન્ય કહ્યો, એ વસ્તુ છે ત્રિકાળી દ્રવ્ય... ત્રિકાળી દ્રવ્ય ! એ દ્રવ્યનો

અનુભવ એ સામાન્યનો આવિર્ભાવ નામ સામાન્ય પ્રગટ્યું એમ કહેવામાં (આવે છે). સામાન્ય તો સામાન્ય જ છે. સામાન્ય બહારમાં આવે (તો) એ તો વિશેષ થઈ ગયું. પણ અહીં સામાન્ય ઉપર દૃષ્ટિ આપતાં જે આવિર્ભાવ થયો, અનુભવ થયો માટે સામાન્યનો આવિર્ભાવ કહેવામાં આવ્યો.

મુમુક્ષુ :– પર્યાયમાં આવિર્ભાવ થયો ?

સમાધાન :– પર્યાયમાં દૃષ્ટિ(માં) આવ્યો એટલે સામાન્યનો આવિર્ભાવ – સામાન્ય પ્રગટ્યું, એમ કહેવામાં આવે છે. આહા...હા...! છે ને સામે લખાણ પડ્યું છે કે નહિ ? સામાન્ય જ્ઞાનનું પ્રગટપણું એટલે કે ત્રિકાળી જ્ઞાનસ્વભાવ, તેની દૃષ્ટિ આપતાં, તે જ્ઞાયકભાવ જણાણો તેથી તે જ્ઞાયકભાવ પ્રગટ થયો એમ કહેવામાં આવે છે. આહા...હા...! 'ધન્નાલાલજી'! છે ?

આ ગાથા ઝીણી છે, પ્રભુ ! પંદરમી ગાથા તમે બધાએ લખેલી છે ! ત્યાં સોનગઢ એક પાનું આવ્યું હતું કે આવું–આવું વાંચવું. પંદરમાં તો આ છે ! આહા...હા...! અહીં પંદર વલુ નથી હોં ! અહીં સોળ વલુ છે ! પંદરમી ગાથામાં સોળ વલાની વાત છે ! સોળ વલુ એટલે ? ત્રિકાળ નિત્યાનંદ પ્રભુ છે... છે... છે... છે... છે... છે... છે.... જેમાં પર્યાયનો પણ ભેદ નથી, એવો જે ભગવાન જ્ઞાયકભાવ, ધ્રુવભાવ, નિત્યભાવ, સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ ધ્રુવભાવ, એનું લક્ષ કરતાં જ્ઞાનમાં અનુભવમાં જે આવે, તેથી તે સામાન્ય પ્રગટ્યું છે, સામાન્યનો આવિર્ભાવ થયો છે, એમ કહેવામાં આવે છે. આ..હા..હા...! આ એક બોલ જ આકરો છે !

મુમુક્ષુ :– બહુ સરસ ! અલૌકિક સરસ વાત !

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– આહા...હા...! બાપુ ! એ વાત કાને સાંભળવા પડે એ ભાગ્યવાન છે ! એવી આ તો ત્રણલોકના નાથની વાણી છે !! જિનેશ્વરદેવ સર્વજ્ઞ ભગવાન ! એના મુખમાંથી દિવ્યધ્વનિ નીકળી. એ આ 'કુંદકુંદઆચાર્ય' ત્યાં ગયા હતા, આઠ દિવસ રહ્યાં હતાં, સંત હતાં, અનુભવી હતાં, ચારિત્રવંત હતાં, છતાં ત્યાં આઠ દી' રહીને, જ્ઞાનની નિર્મળતા ઘણી પ્રગટ થઈ (પછી ત્યાંથી) એ આવીને આ શાસ્ત્ર બનાવ્યું, આહા...! મૂળ ગાથા તો એની છે ને ! અને એ ગાથાની આ ટીકા, એના પછી – એક હજાર વર્ષ પછી 'અમૃતચંદ્ર આચાર્ય' થયા. એમણે આ ટીકા બનાવી. જેમ તીર્થંકરના ભાવની ગણધર રચના કરે, એમ 'કુંદકુંદઆચાર્ય'ના ભાવની 'અમૃતચંદ્ર આચાર્યે' રચના કરી છે !

મુમુક્ષુ :– ઉસકા રહસ્ય તો આપ ખોલ રહે હૈં !

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– માર્ગ તો એમાં આ રહ્યો છે ને, પ્રભુ ! **'આ તો અંદર પૂર્વનું હતું ઇ આવ્યું !!'** આ..હા..હા...! આ તો કોઈ પાસેથી સાંભળેલું નહોતું. કોઈ પાસે હતું નહિ તો કોને સાંભળે ? આ..હા..હા...! **'પણ અંદરથી જ આવ્યું !'** કાલે રાતે કહ્યું નહોતું ? **'શિવરમણી રમનાર તુ, તું હિ દેવનો દેવ.'** એ અવાજ (સંવત) '૬૪ની સાલમાં આવ્યો,

અઢાર વર્ષની ઉંમરે ! દુકાન ઉપર ! પિતાજી ગુજરી ગયેલા અને દુકાન ચલાવવામાં હું જ દુકાન ચલાવતો. એમાં એક વાર રામલીલા આવેલી... રામલીલા ! આ રામલીલા નથી થાતી ? ‘રામ’ અને ‘લક્ષ્મણ’ની મોટી લીલા કરતાં (એ) જોવાં ગયેલાં હતાં. બ્રાહ્મણનાં દીકરાઓ પણ માળા એવું ભજવે...! ‘રામ’, ‘સીતા’ અને ‘લક્ષ્મણ’, ઓ..હો..હો...હો...! ગામનો એક મંદિરનો બાવો હતો, એ બાવાએ પણ એની આરતી ઉતારી ! પેલા ભેખની ! બ્રાહ્મણનાં છોકરાં ‘રામ’ અને (‘લક્ષ્મણ’) એની આરતી ઉતારી ! એટલો રસ હતો ! એ રસમાં મને અંદરથી રસ આવી ગયો ! હું તો વેપારી ! અહીંયાં કવિ (કવિતા) કોણ જાણતાં હતાં ! પણ છ કડી કોણ જાણે કેમ બની ગઈ ! અડધી કડી યાદ રહી ગઈ, બાકી બધી ચોપડીમાં રહી ગઈ. **અંદરથી એવું પહેલેથી આવ્યું – ‘હે આત્મા ! શિવરમણી રમનાર તું’** તારી પરિણતિ તો શિવરમણીની છે. આ સ્ત્રી ન હોય ! ‘તું હી દેવનો દેવ છો’ એ સમજાણું નહોતું. આ શું કહે છે ? **અંદરથી આવ્યું – તું દેવનો દેવ છો ! પછી તો વળી ‘બેન’ તરફથી (ખુલાસો મળી ગયો).**

અહીં કહે છે, આહા...હા...! **‘સામાન્ય જ્ઞાનનો આવિર્ભાવ** !’ આ શબ્દમાં બહુ ગૂઢપણું છે ! એક ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાન અંદરમાં બિરાજે છે. ધ્રુવસ્વરૂપ... ધ્રુવસ્વરૂપ... એનો અનુભવ (તેને) ધ્રુવનો આવિર્ભાવ કહેવામાં આવે છે. ધ્રુવનો આવિર્ભાવ થતો નથી. ધ્રુવ તો ધ્રુવરૂપે રહે છે, પણ ધ્રુવ તરફની દૃષ્ટિ થતાં, જે આનંદનો સ્વાદ આવ્યો, એને સામાન્યનું પ્રગટપણું કહેવામાં આવે છે. સામાન્યમાં જે અતીન્દ્રિય આનંદ ભર્યો છે, ત્રિકાળીમાં અતીન્દ્રિય આનંદ પડ્યો છે, (જ્ઞાન) એની સન્મુખ થયું ત્યાં જે આનંદ પ્રગટ્યો, તેથી તે સામાન્યનો આવિર્ભાવ (એટલે કે) દ્રવ્ય જાણે પ્રગટ્યું, એમ કહેવામાં આવે છે. સામાન્ય એટલે દ્રવ્ય (અને) આવિર્ભાવ એટલે પ્રગટ્યું, આહા...હા...! સમજાય છે કાંઈ ? ભાષા તો સાદી છે. ‘રાયચંદભાઈ’! બહુ એવી કોઈ ગૂઢ નથી. આ સંસ્કૃત નહિ, વ્યાકરણ નહિ અહીંયાં તો સાદી ભાષા (છે), આ..હા..હા...!

સામાન્યનો તિરોભાવ... અંદર એકરૂપ વસ્તુ છે. બદ્ધસ્પૃષ્ટ રહિત જે પાંચ બોલ કહ્યા, એ પાંચ બોલરૂપ એકસ્વરૂપ, તેની દૃષ્ટિ થતાં એ જ્ઞાયકનું શ્રુતજ્ઞાનમાં ભાન થયું તો એ જ્ઞાયકભાવ પ્રગટ્યો, એ સામાન્ય ભાવ આવિર્ભાવ – પ્રગટ્યો, એમ કહેવામાં આવે છે. કહો, સમજાય છે કાંઈ ?

સામાન્ય જ્ઞાનનો... સામાન્ય જ્ઞાન એટલે ત્રિકાળી ! સામાન્ય જ્ઞાન એટલે ત્રિકાળી (જ્ઞાયકભાવનો) એનો આવિર્ભાવ એટલે પ્રગટપણું (થયું) (એટલે) પર્યાયમાં ખ્યાલમાં આવ્યું. અંતર્મુખ જોતાં, અંદર પૂર્ણાનંદના નાથને જોતાં... આ..હા..હા...! બધેથી દૃષ્ટિ હટાવી, સંયોગથી દૃષ્ટિ હટાવી, નિમિત્તથી હટાવી, રાગથી હટાવી, પર્યાયબુદ્ધિમાંથી પણ દૃષ્ટિ હટાવી અને સામાન્ય ઉપર જ્યાં દૃષ્ટિ ગઈ, ત્યારે એ સામાન્ય આવિર્ભાવ થયો. ત્યારે એ સામાન્ય છે એ પર્યાયમાં

ખ્યાલમાં આવ્યો. ખ્યાલમાં આવ્યો એ આવિર્ભાવ થયો. જે ખ્યાલમાં નહોતો એ સામાન્ય ખ્યાલમાં આવ્યો, એ 'સામાન્યનો આવિર્ભાવ થયો' એમ કહેવામાં આવ્યું. આહા...હા...!

મુમુક્ષુ :– દૃષ્ટિમેં સામાન્ય ખ્યાલમેં આયા ઉસકા મતલબ આવિર્ભાવ હુઆ ?

સમાધાન :– સામાન્ય(નો) તો કાંઈ આવિર્ભાવ થતો નથી. સામાન્ય તો ત્રિકાળ નિરાવરણ જ છે. પણ સામાન્યનું જ્યાં લક્ષ થયું અને દૃષ્ટિ થઈ, ત્યાં આનંદનો સ્વાદ આવ્યો અને શ્રુતજ્ઞાન પ્રગટ્યું, (તેને) સામાન્યનો આવિર્ભાવ કહેવામાં આવે છે, સામાન્ય પ્રગટ્યું એમ કહેવામાં આવે છે. આવિર્ભાવ એટલે પ્રગટ્યું. આહા..હા..હા...!

આવી વાત, 'આફ્રિકા'માં ! ઝીણી વાત છે, ભગવાન ! ઝીણું પણ આવવા દ્યો, કહેતાં હતાંને રાતે ? આ આજે ઝીણું આવ્યું !

મુમુશ્રુ :– આ તો હથેળીમાં આત્મા બતાવ્યો !

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– હથેળીમાં આત્મા છે ! વાત સાચી, બાપા ! આ..હા..હા...!

પ્રભુ ! પ્રભુનો પોકાર છે કે, પ્રભુ ! તારી પ્રભુતાથી ભરેલું પૂર્ણ તત્ત્વ છે. એની તને દૃષ્ટિ થાય અને ભાવશ્રુતજ્ઞાન થાય ત્યારે તે સામાન્ય ભાવ છે એ પ્રગટ્યો, ખ્યાલમાં આવ્યો, પર્યાય અનુભવમાં આવી એટલે અહીંયાં સામાન્ય(નો) આવિર્ભાવ થયો, એમ કહેવામાં આવે છે. 'ધન્નાલાલજી'!

આ..હા..હા...! અમૃતવાણી છે ભગવાનની ! આ તો અમૃત રેડાય છે !! આહા...! આ..હા..હા...! 'શ્રીમદ્' એક (વાર) કહેતાં હતાં,

'જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત;
સમજાવ્યું તે પદ નમું, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત.
રે ગુણવંતા રે જ્ઞાની, અમૃત વરસ્યાં રે પંચમકાળમાં !
હે ગુણવંતા એ જ્ઞાની, એ અમૃત વરસ્યાં રે પંચમકાળમાં !!'

આ..હા...હા...! આવી ચીજ છે ! 'લક્ષ્મીચંદભાઈ'!

સામાન્ય જ્ઞાન એટલે ત્રિકાળી, તેનો આવિર્ભાવ એટલે પર્યાયમાં પ્રગટ થયો. એની સામું જોતાં, ધ્રુવની નજરું કરતાં, ધ્રુવના નિધાનને નજરમાં લેતાં, એ સામાન્ય પ્રગટ થયો એટલે ખ્યાલમાં આવ્યો. ખ્યાલમાં આવ્યો એને સામાન્ય પ્રગટ થયો, એમ કહેવામાં આવે છે. ભાષા જરી સાદી છે પણ ભાવ બહુ ઊંડો છે ! આ..હા...હા...!

અરે..રે...! એણે આત્માનું કોઈ દી' કર્યું નથી ! બહારની પંચાત આડે નવરો થાતો નથી. અંદર ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ બિરાજે છે, એને જોવા માટે, એને અડવા–સ્પર્શવા માટે, એની સન્મુખ થવા માટે ફુરસદ લેતો નથી અને રખડવાના માર્ગમાં ફુરસદ લઈને પડ્યો છે, માળો ! આહા...હા...! પછી ભલે અબજોપતિ હોય કે કરોડપતિ ધૂળ હોય ! પતિ તો એને કહીએ – કરોડપતિ એ જડનો પતિ. તેને 'પતિ' કહીએ. કરોડપતિ અને અબજપતિ ! –

'ભેંસનો ધણી પાડો' (કહેવાય) એમ આ કરોડપતિ એ કરોડનો ધણી – જડનો ધણી કહેવાય. આ..હા..હા...! અહીં તો અંદરથી આત્માનો ધણી થયો ! આહા...હા...!

ભગવાન સામાન્ય સ્વરૂપ જે છે એનું આવિર્ભાવ થવું. આહા...! '**...અને વિશેષ (જ્ઞેયાકાર) જ્ઞાનના તિરોભાવ...**' એટલે ? જ્ઞાનમાં જે અનેક જ્ઞેયોથી જ્ઞાન ભંગ પડતું–જ્ઞાનની પર્યાયમાં બીજા જ્ઞેયોને જાણતાં ભંગ પડતું, તેનું ઢંકાઈ ગયું (જવું તેને 'તિરોભાવ' કહે છે). ફરીને ! ફરીને ! છે ? વિશેષ એટલે (જ્ઞેયાકાર) જ્ઞાનનો તિરોભાવ, એટલે ? જે જ્ઞાનની પર્યાયમાં જ્ઞેયો(ને) જાણીને, જ્ઞાન જાણે જ્ઞેયરૂપ છે, એમ થઈ જતું, તે જ્ઞેયાકાર મટીને જ્ઞાનાકાર જ્ઞાન થયું, સમજાય છે કાંઈ ? એટલે કે સામાન્યનો આવિર્ભાવ થયો અને જ્ઞેયાકારે જે જ્ઞાન થાતું, એ પરાધીન હતું, તે તિરોભૂત થઈ ગયું. આ..હા..હા...!

ફરીને લઈએ ! વિશેષ જ્ઞાનનો તિરોભાવ – આચ્છાદન. એટલે ? કે, જ્ઞાનની પર્યાયમાં ભેદરૂપે જે અનુભવ હતો અને બીજા જ્ઞેયો છે તે બીજા જ્ઞેયોના આકારે જ્ઞાન પરિણમતું, એ પરાધીન હતું. બીજા જ્ઞેયને જાણવા પરિણમતું જ્ઞાન તે પરાધીન હતું. એ જ્ઞેયાકાર (જ્ઞાન)નું તિરોભૂત થઈ ગયું. સામાન્ય જ્ઞાન(નો) જ્યાં આવિર્ભાવ થયો તો જ્ઞાનની પર્યાયમાં પરના જ્ઞેયાકારરૂપે થતું તે જ્ઞાન ઢંકાઈ ગયું, એ જ્ઞાન નાશ થઈ ગયું. આ..હા..હા...!

ફરીને ! આમાં તો ફરી–ફરીને લે તો કાંઈ પુનરુક્તિ(દોષ) લાગતો નથી ! આહા...હા...! સામાન્ય જ્ઞાનનો આવિર્ભાવ અને વિશેષ જ્ઞાનનો તિરોભાવ. એટલે કે જ્ઞાનની પર્યાય સ્વ જ્ઞેયને ન જાણતાં, જે જ્ઞાનની પર્યાય પરના જ્ઞેયાકારે પરિણમીને રોકાઈ ગઈ હતી, એ આ સામાન્ય જ્ઞાન ઉપર દૃષ્ટિ પડતાં (જે) જ્ઞેયાકારે જ્ઞાન થતું (હતું) તે તિરોભાવ – ઢંકાઈ ગયું. સમજાણું કાંઈ ? ભાષા તો સાદી (છે) પણ ભાવ તો ઝીણા છે ને, બાપા ! આહા..હા..હા...! બે શબ્દમાં તો આટલું ભર્યું છે ! સામાન્યનો આવિર્ભાવ અને વિશેષનો તિરોભાવ ! આહા..હા...!

ભગવાનઆત્મા ! સામાન્ય નામ ત્રિકાળી સ્વરૂપ જે છે, તેની દૃષ્ટિ થતાં, ભાવશ્રુતજ્ઞાન થતાં, તે ભાવ સામાન્યનો આવિર્ભાવ કહેવામાં આવ્યો. આવિર્ભાવ એટલે સામાન્ય પ્રગટ્યું, એમ કહેવામાં આવ્યું. પ્રગટી તો પર્યાય, પણ સામાન્યનું લક્ષ કરીને (પ્રગટી) માટે આ સામાન્ય પ્રગટ્યું એમ કહેવામાં આવે છે. અને એ વખતે વિશેષ જ્ઞાનની પર્યાયમાં અનંત જ્ઞેયાકારે થઈને જ્ઞાન ખંડ–ખંડ થતું, જ્ઞેયાકારે થઈને જ્ઞાન ખંડ–ખંડ થતું તે તિરોભૂત થઈ ગયું, તે ઢંકાઈ ગયું. આ..હા...હા...! જરા ઝીણું છે થોડું ! આ ગાથા જ એવી છે ને, પ્રભુ ! પંદરમી ગાથા તમે જ લખી છે કે, આ વાંચવી ! આહા..હા...!

વિશેષ જ્ઞેયાકાર – પોતાને ભૂલી અને પોતાની જ્ઞાનપર્યાય જે છે તે પરજ્ઞેયના આકારે પરિણમતી હતી. પોતાના જ્ઞાન આકાર(ને) ભૂલીને પરજ્ઞેય આકારે જ્ઞાનની પરિણતિ થતી હતી. પરને જાણવું (એમાં જ્ઞાન) રોકાઈ જતું, એ કાંઈ જ્ઞાન નથી. પરનું જાણવું (એમાં) પરનું જાણવામાં જાણે છે તો પોતાની પર્યાય, પરને જાણતો નથી, પણ પર તરફના લક્ષવાળું

જ્ઞાન, એ પર જ્ઞેયાકારે થયેલું જ્ઞાન, તે સામાન્ય જ્ઞાન પ્રગટ થતાં, તે જ્ઞેયાકાર જ્ઞાનની પર્યાય ઢંકાઈ ગઈ, આચ્છાદન થઈ ગઈ, રોકાઈ ગઈ. આહા...હા...! આવી વાતું છે !

આ..હા..હા...! આ તો પ્રભુ તારા ઘરની વાત છે ને ! તારા ઘરની વાતું કરે છે, બાપા ! તને ઘરે લઈ જવા માગે છે, પર ઘરમાં ફર્યા કરે છો ! આહા..હા...! હિન્દીમાં કંઈ આવે છે ને ? 'અપને કો આપ ભૂલ કે હૈરાન હો ગયા !' અને (બીજું) નથી આવતું ?

મુમુક્ષુ :– હમ તો કબહુ ન નિજ ઘર આયે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :– હા, 'હમ તો કબહુ ન નિજ ઘર આયે !' હિન્દીમાં આવે છે.

'હમ તો કબહુ ન નિજ ઘર આયે,
પર ઘર ભમત અનેક નામ ધરાયે...'

'પર ઘર ભમત' (અર્થાત્) જ્ઞાનપર્યાય એની, છતાં એ જ્ઞાનપર્યાયમાં જ્ઞેયના આકારને જોવા રોકાઈ ગયો ! 'પર ઘર ભમત અનેક નામ ધરાયે, હમ તો કબહુ ન નિજ ઘર આયે.' આહા...! સામાન્ય ઉપર દૃષ્ટિ પડતાં નિજ ઘરમાં આવ્યો અને જ્ઞેયાકાર જે પર ઘર હતું એને છોડી દીધું. આહા...હા...!

આવો માર્ગ છે, પ્રભુ ! ધીમેથી વિચારવા જેવો છે, પ્રભુ ! ધીમેથી આ કરવા જેવું છે, બાપુ ! બાકી તો દેહ ચાલ્યો જશે, દેહ તો નાશ થઈ જશે આ તો મસાણની રાખ છે. મસાણની રાખ તે આવડી નહિ થાય, થોડી (થાશે) પવન આવ્યો અને ઊડી જશે. આ..હા..હા...! 'રજકણ તારા રખડશે અને જેમ રખડતી રેત' આ રેત... રેત ! રેત રખડે છે ને ? એમ આ રજકણ (રખડશે).

'રજકણ તારા રખડશે અને જેમ રખડતી રેત,
પછી નરતન પામીશ ક્યાં ? ચેત, ચેત નર ચેત...'

આ 'રજકણ તારા રખડશે જેમ રખડતી રેત.' ધૂળ જેમ રખડે એમ આ રખડશે (અને) ઊડી જશે. 'પછી નર તન પામીશ ક્યાં ? ચેત, ચેત, નર ચેત...' 'આમાં જો ! આમાં આવ, હવે બહારમાં બધે રોકાઈને પડ્યો છો ! મરી ગયો છે !' (એમ) કહે છે. આહા...!

વિશેષ જ્ઞેયાકાર એટલે જ્ઞાનનો તિરોભાવ. એ જ્ઞાનનો તિરોભાવ એટલે જ્ઞાનની પર્યાયમાં પર જ્ઞેયાકાર જે થાતું, તે ઢંકાઈ ગયું, તે આચ્છાદન થઈ ગયું, (તેનું) લક્ષ છૂટી ગયું. જ્ઞાનની પર્યાયમાં પર જ્ઞેયાકાર જણાતુ (હતું) તે લક્ષ છૂટી ગયું. જ્ઞાનની પર્યાયમાં સામાન્ય લક્ષમાં આવ્યું એટલે સામાન્ય પ્રગટ થયું અને જ્ઞેયાકાર ઢંકાઈ ગયું. આહા..હા..હા...! સમજાય છે ? ભાષા તો સાદી છે. બેનો–દીકરીઓને પણ સમજાય એવું છે. અમારે તો આત્મા છે ને ! ભગવાન ! અમે તો આત્મા જોઈએ છીએ, અંદર બધા આત્મા છે ને ! આહા..હા...! આ..હા...! સામાન્યનો આવિર્ભાવ અને વિશેષનો તિરોભાવમાં આવો અર્થ છે.

ત્રિકાળી ભગવાન છે, અબદ્ધસ્પૃષ્ટ જે પાંચ ભાવસ્વરૂપે કહ્યો, એનું લક્ષ થતાં, તે સામાન્ય

પ્રગટ્યું એમ કહેવામાં (આવે છે). અનુભવમાં આવ્યું એટલે પ્રગટ્યું એમ કહેવામાં આવ્યું. અને તે અનુભવમાં આવતાં જ્ઞાનની પર્યાયમાં પર જ્ઞેય આકાર થઈને (જ્ઞાન) રોકાઈ જતું... પરાધીન થઈને (રોકાઈ જતું) એ જ્ઞેયાકાર ત્યાં નાશ થઈ ગયું. જ્ઞાનાકાર જ્ઞાન થતાં જ્ઞેયાકારનો નાશ થઈ ગયો. 'ધન્નાલાલજી'! આહા..હા..! ગાથા તો એવી ઊંચી છે, બાપુ ! કાને પડવાને માટે ભાગ્ય જોઈએ છે ! આહા...હા...! ... હજી તો આ બે લીટીમાં આ બધું...! આહા..હા...!

સામાન્ય જ્ઞાન એટલે ત્રિકાળી વસ્તુ, તેનો આવિર્ભાવ એટલે કે તેનું ભાન થવું. એ તો છે ઇ છે. ૩૨૦ ગાથામાં તો એમ કહ્યું છે, સકળ નિરાવરણ...! ૩૨૦ ગાથા ! સંસ્કૃત છે. 'જે સકળ નિરાવરણ અખંડ એક પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય અવિનશ્વર શુદ્ધ પરિણામિક પરમભાવ લક્ષણ નિજપરમાત્મ દ્રવ્ય, તે જ હું છું.' આ સંસ્કૃતનું છે, એમાં આ લખેલું પડ્યું છે પણ એ પાનું જુદું છે... ... આહા...હા...!

અહીંયાં કહે છે, વસ્તુ તો વસ્તુ છે. વસ્તુ તો સકળ નિરાવરણ છે. વસ્તુ પ્રગટે છે અને વસ્તુ આચ્છાદન થાય છે, એમ નથી. શું કહ્યું એ ? જે દ્રવ્ય છે ત્રિકાળી ભગવાન ! જે દ્રવ્યને આવરણ છે અને દ્રવ્યનું નિરાવરણ છે, એવું છે જ નહિ. દ્રવ્ય તો ત્રિકાળ નિરાવરણ છે. આવ્યું ને ? 'સકળ નિરાવરણ !' ત્રિકાળ નિરાવણ. પણ પર્યાયમાં રાગનો સંબંધ છે તેથી આવરણવાળું કહેવામાં આવે છે. એ અહીં કહે છે, એ દૃષ્ટિ જેણે છોડી દીધી છે, પરમાં રોકાતાં જ્ઞેયાકાર જ્ઞાનને છોડી દીધું છે અને જ્ઞાયક ત્રિકાળી છે ત્યાં દૃષ્ટિ લગાવી છે. તેને ભાવશ્રુતજ્ઞાન થયું છે, ઇ ભાવશ્રુતજ્ઞાન (થતાં) તે આત્મા સામાન્ય પ્રગટ થયો તેમ કહેવામાં આવે છે. આહા..હા...!

આવો ઉપદેશ હવે...! સાધારણને જાડી વાતું જોઈતી હોય, બાપુ ! માર્ગ તો આ છે. બાલ અને ગોપાલ ! ૧૭--૧૮ ગાથામાં આવશે. 'આબાળગોપાળ !' બાળકથી માંડીને વૃદ્ધ બધાને માટે આ પાત્રતા અને લાયકાત છે. ત્યાં ૧૭-૧૮ ગાથામાં તો ત્યાં સુધી આવશે, આબાળગોપાળ – બાળકથી માંડીને વૃદ્ધ સુધી બધાને જ્ઞાનની પર્યાયમાં આત્મા જણાય છે. ૧૭-૧૮ ગાથામાં એવું આવશે આના પછી.

એ જ્ઞાનની પર્યાયમાં બધાને આત્મા જણાય છે ! પણ એ નજર કરતો નથી. નજર પર્યાય અને રાગમાં રાખે છે. તેથી અંદર દેખાવા છતાં જ્ઞાનની પર્યાયનો સ્વભાવ સ્વપરપ્રકાશક છે, તેથી જ્ઞાનની પર્યાય સ્વને જાણ્યા વિના રહે જ નહિ. તે જ્ઞાનપર્યાય સ્વને – આત્માને જાણતાં છતાં પર્યાયલક્ષીવાળો, રાગલક્ષીવાળો તેની તરફ નજર (કરતો) નથી. એ અંતરની નજર કરતો નથી. અંતર નજર કરતો નથી માટે જ્ઞેયાકાર જ્ઞાન(માં) રહીને રખડી મરે છે ! આહા...હા...! વિશેષ કહેવાશે...

(શ્રોતા :– પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

L L L